

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: حقوق خصوصی

عنوان:

آثار اجرائی غیر منطبق قرارداد فروش در حقوق ایران و کنوانسیون بیع بین المللی کالا مصوب ۱۹۸۰
وین

استاد راهنما:

دکتر عباسعلی دارویی

استاد مشاور:

دکتر مجید عباس آبادی

نگارش:

فرامرز حسینی

تابستان ۱۳۹۱

*ISLAMIC AZAD UNIVERSITY
CENTRAL Tehran branch
Faculty of Law – Department of
Private law group
Law M.A thesis
Private law*

Subject:

*The Effects Of Non- Conforming Execution Of Sales Contract In Iranian Law
& International Convention Of Goods Approved In 1980-Vienna*

Advisor:

Dr. Abbasali Daroee

Reader:

Dr. Majid Abbas Abadi

By:

Faramarz Hosseini

Summer 2012

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

چکیده :

اشخاص در روند عادي امورات تجاري و مدني خود با تنظيم قراردادهاي بدنبال دسترسي به انتظارات قراردادي مي باشند . اين مهم حاصل نمي گردد مگر با اجراي اكمال و اتم مفاد قراردادي . گاهاً مشاهده مي شود كه پس از تسليم موضوع قرارداد و بررسي و بازرسي آن ايفاي به عهد كيفيت مطلوب را ندارد و بعبارتي انتظارات قراردادي را فراهم نكرده است . اجراي نادرست و معيب قرارداد در حكم عدم اجراي عقد است و طبعاً با توجه به موضوع قرارداد و نحوه اجراي ناقص آن داراي ضمانت اجراهاي متفاوتي خواهد بود . بحث پيرامون روابط حقوقي متعاملين بعد از اجراي ناقص و غير منطبق قرارداد و تبیین مسؤلیتهای متقابل آنان و چگونگی جبران خسارت و ضمانت های اجراي آن از محورهاي اصلي اين نوشتار است . در اين راستاي و به منظور غناي بحث و فراهم نمودن زمينه هاي علمي الحاق دولت جمهوري اسلامي ايران به کنوانسیون بيع بين المللي کالا ۱۹۸۰ وین ، سعي شده است مقررات کنوانسیون و دیدگاههاي مفسرين آن نیز با مقررات داخلي تطبيق داده شود.

واژگان کلیدی : اجراي غير منطبق ، کنوانسیون ، نقض اساسی ، مطابقت مبيع.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
چکیده	
مقدمه.....	۱
فصل اول:	۶
مفاهیم و مبانی.....	۶
مبحث اول- مفهوم و ماهیت اجرای تعهد.....	۸
گفتار اول: تعریف اجرای تعهد.....	۸
گفتار دوم: ماهیت اجرای تعهد.....	۱۰
بند اول- نظریه واقعه حقوقی بودن اجراء تعهد.....	۱۰
بند دوم: نظریه عمل حقوقی بودن اجرای تعهد.....	۱۲
گفتار سوم- مفهوم اجرای منطبق و غیر منطبق.....	۱۴
بند اول: اجرای منطبق قرارداد.....	۱۴
بند دوم: اجرای غیر منطبق قرارداد.....	۱۸
مبحث دوم : اقسام اجرای غیر منطبق.....	۲۰
گفتار اول : عدم مطابقت مادی.....	۲۰
بند اول: عدم مطابقت مادی در کنوانسیون بیع بین المللی.....	۲۰
زمانی می توان از اصل برائت ذمه و فراغت مسئولیت بایع نسبت به تسلیم کالا صحبت به بیان آورد که کالای تسلیمی از سه جهت مقدار، جنس، و وصف با آنچه که در قرارداد تصریح گردیده یا مبنای تراضی طرفین قراردادی بوده است، مطابقت داشته باشد.....	۲۶
۱-۱ : اجرای مازاد بر مقدار مورد تعهد.....	۲۸
۲-۱ : اجرای بخشی از مقدار مورد تعهد.....	۳۱
۱-۲ : عدم مطابقت در جنس مورد تعهد.....	۳۴
گفتار دوم- عدم مطابقت حقوقی.....	۳۸
بند اول: عدم مطابقت حقوقی در کنوانسیون بیع بین المللی.....	۳۹
بند دوم- عدم مطابقت حقوقی در حقوق ایران.....	۴۵
فصل دوم:	۵۲

۵۲	..... آثار اجرائی غیر منطبق قرارداد
۵۴	..... مبحث اول- کنوانسیون بیع بین المللی کالا
۵۵	..... گفتار اول- الزام بائع به انجام عین تعهد
۵۷	..... گفتار دوم- الزام بائع به تعمیر کالا
۵۹	..... گفتار سوم- الزام بائع به تسلیم کالای جانشین
۸۰	..... گفتار چهارم- فسخ قرارداد
۸۷	..... گفتار پنجم- مطالبه خسارت
۹۵	..... مبحث دوم- حقوق ایران
۹۵	..... گفتار اول- الزام بائع به انجام عین تعهد
۱۰۰	..... گفتار دوم - الزام بائع به تعمیر کالا
۱۰۳	..... گفتار سوم- الزام بائع به تسلیم کالای جانشین
۱۰۵	..... گفتار چهارم- فسخ قرارداد
۱۱۷	..... گفتار پنجم- مطالبه خسارت

از زمانی که جامعه جهانی با صنعتی شدن و پیشرفت در تکنولوژی و علوم و فنون جدید در همه عرصه ها به یکباره روابط ابتدایی و بدوی انسانها را دستخوش تغییر قرار داد و این توسعه نه تنها پایان پذیر نبود بلکه انسان امروزی را با عطش فراوان روبرو کرده که هر روز يك گام فراتر از روز قبل بردارد، ناگزیر ما را با روابط حقوقی پیچیده ای روبرو می کند که شاید تا چند دهه قبل، فرض بروز چنین ارتباطاتی بین اشخاص قابل تصور نبود.

دیر زمانی نیست که بشر در جهت دست یابی به ضروریات زندگی و امرار معاش خود و خانواده، بر ید خویش تکیه کرده و با کار و تلاش در اراضی به این مقصود دست می یافت. در آن دوران قطعاً ارتباط قراردادی بین افراد شاید به اندازه انگشتان دو دست نیز نمی رسید حال آنکه بشر امروزی ناگزیر برای نیل به حداقل خواسته های خود باید با سایر افراد جامعه و با يك گام فراتر با جامعه بین المللی ارتباط برقرار نماید.

پیشرفت روز افزون، انتظارات و تمناهای بشر امروزی در دست یابی به کالاهای جدید و مدرن موجب گردیده، سازندگان کالاها نه تنها در ایجاد و ساخت کالاهای جدید، بلکه در تغییر اوصاف هر کالا بدعت هایی بکار برند. هدف از تنظیم قرارداد، دست یابی به موضوع آن بصورت اکمل می باشد. تحقق این امر با اجرای تعهد و آنهم دقیقاً منطبق با توافقات طرفین صورت می پذیرد. از این رو در جهت اجتناب و گریز از موارد ناخواسته ای که منطبق بر قرارداد نبوده، طرفین قرارداد می بایست در جهت رفع هرگونه شك و ابهامی، اوصاف مورد معامله را با تمام کیفیات و کمیاتش لحاظ نمایند تا در حد امکان سدی در جهت گریز و فرار متعهد از انطباق موضوع مورد تسلیم با موضوع قراردادی باشد.

فرض این امر که در قراردادها تمام جزئیات را تصور و آن را لحاظ کرد، امکان پذیر نمی باشد، لذا ناچار در جهت حفظ حقوق متصور قراردادی و تفسیر قراردادها راهی جز تمسک به قانون و عرف نداریم.

بنابراین چنانچه در این مسیر با سکوت یا خلاء قانونی مواجه شویم تنها راهی که ما را به سر منزل عدالت قضایی می رساند توسل به اصل انصاف و اصول حقوقی است که مانع ورود خسارت و ضرر گردد. عقد بیع که اجلی مصداق عقود بوده و سالیان اخیر از عقود مبتلابه است که حتی بسیاری از سایر عقود را به سیطره قدرت خود درآورده است و بیش از پیش در موضوع دعاوی مطروحه در محاکم نیز قرار گرفته است، و این دعاوی بیشتر به علت عدم اجرای قرارداد و یا عدم اجرای منطبق قرارداد با شرایط مذکور در آن می باشد.

وفای به عهد که خود وسیله ای است در جهت سقوط تعهد بایع، زمانی می تواند موجبات برائت متعهد را فراهم نماید که مبیع مطابق با تراضی و توافقات طرفین، تهیه و تسلیم گردد.

در مواردی که برخی از شرایط و اوصاف قرارداد با آنچه محقق شده است مطابقت نداشته باشد، موجب پیدایش احکام، آثار و تبعات متفاوتی می گردد که همت حقوقدانان و قضات را در راستای دست یابی به بلندی حاکمیت عدالت و انصاف می طلبد.

علیرغم اینکه در نظام حقوقی کشور ما، نص صریحی یا بخشی که فقط موضوع عدم مطابقت موضوع قرارداد پرداخته باشد، به چشم نمی خورد ولی در کنوانسیون بیع بین المللی کالا سال ۱۹۸۰ به این مهم توجه داشته و موادی از این کنوانسیون به این امر اختصاص داده شده است.

آنچه که در کنوانسیون بیع بین المللی به عنوان ستاره ای درخشان و نقطه عطفی به

چشم می خورد، تاسیس «نقض اساسی» می باشد. از آنجایی که قراردادهای بیع بین المللی کالا عموماً بین بازرگانانی که در قلمرو دو کشور مختلف قرار دارند جاری می گردد لذا فسخ قرارداد تحت هر شرایطی پذیرفته نمی شود زیرا اگر غیر از این بود همواره ممکن بود يك نقض جزئی و غیر عمد دستاویزی برای فسخ قرارداد بوده که می تواند باب سوء استفاده در روابط تجاری طرفین را باز نماید و در هر زمان که احد از طرفین روند عادی قرارداد را به ضرر خود بیابد، در صدد برهم زدن آن برآند.

الف- سؤال و فرضیه تحقیق

سئوالاتی اصلی که با توجه به نظام حقوقی ایران و کنوانسیون بیع بین المللی کالا باید پاسخ داده شود این است که :

- «اجرای غیر منطبق قرارداد فروش» تحت چه شرایط محقق می گردد؟

- با حدوث عدم انطباق مسئولیت متعهد چیست؟

- اهرم و ضمانت های اجرایی که در اختیار متعهد له قرار می گیرد چیست؟

- آیا اجرای غیر منطبق قرارداد همیشه ضمان آور است؟

در این پایان نامه به سئوالات فرعی نیز می رسیم که پاسخ گویی به آن ما را در درک هر چه بیشتر مفاهیم مرتبط با عنوان پایان نامه یاری خواهد داد. از جمله آنکه :

تعریف دقیق اجرای تعهدات قرارداد و تبیین ماهیت آن، آیا اجرای قرارداد عمل حقوقی است یا واقعه حقوقی؟ مفهوم و معنای مطابقت در تسلیم مبیع چیست؟ آیا حقوق ایران در بردارنده قواعد کافی در جهت دست یابی به اجرای صحیح قرارداد می باشد؟ آیا معنا و مفهوم اجرای منطبق قرارداد در کشور ما و کنوانسیون بیع بین المللی کالا یکسان و مشابه است؟

در فرضیه تحقیق بر اثبات آن هستیم که علیرغم تفاوت هایی که در برخی عناوین نوینی که در کنوانسیون بیع بین المللی کالا وجود دارد ولی تفاوت های اساسی بین این دو نظام حقوقی وجود ندارد و تقریباً از آثار یکسانی برخوردار می باشد.

ب- روش تحقیق

برای پاسخ به سئوالات فوق و اثبات فرضیه تحقیق به نظر می رسد ابتدا بایستی از جمله انطباق مبیع و همچنین نقض اساسی درست شناخته شود. این امر بدون مطالعه در مواد کنوانسیون و مشروح نظرات حقوقدانان تنظیم کننده آن میسر نخواهد شد. بنابراین در روش تحقیق، از روش تحلیلی- توصیفی استفاده گردیده است که با مراجعه به منابع کتابخانه ای و همچنین سایت های اینترنتی سعی در کشف واقع بوده ایم.

ج- تقسیم بندی مطالب

برای درک صحیح از موضوع پایان نامه ناگزیر در فصل نخست به تعاریف و مفاهیم و مبنای اجرا صحیح و منطبق با قرارداد پرداخته تا بتوانیم اجرای منطبق و غیر منطبق را از یکدیگر تمییز داده و انواع آن را مشخص نماییم علت این امر آن است که دریابیم چه نوع اجرا می تواند موجبات مسئولیت متعهد را ایجاد نماید. در فصل دوم به آثار عدم انطباق نگریسته ایم و جایگاه کنوانسیون را در برخورد با اجرای غیر منطبق قرارداد و تفاوت ضمانت اجراهای مذکور در کنوانسیون و حقوق ایران را بررسی کرده ایم همچنین از آنجایی که مطابق کنوانسیون بیع بین المللی کالا عدم انطباق اجراء زمانی منشاء اثر حقوقی و نقض قرارداد محسوب می شود که مشمول « نقض اساسی » شود لذا ضرورتاً به تبیین و تشریح نقض اساسی نیز پرداخته ایم.

فرامرز حسيني

زمستان ۱۳۹۰

فصل اول:
مفاهيم و مباني

در این فصل برآن خواهیم بود:

الف- بررسی دقیق مفهوم و معنای اجرای تعهد قراردادی و این امر که چرا اجرای تعهد ضرورت داشته و مبنا و مبدا این ضرورت از کجا نشأت گرفته است. همچنین به نظریات مختلفی که از جانب حقوقدانان در خصوص ماهیت اجراء تعهد بیان گردیده است را مورد بررسی می نمائیم.

ب- به بررسی دقیق معنی و مفهوم مطابقت در اجراء تعهد پرداخته تا ذهن ما هر چه بیشتر به مفهوم واقعی اجرای منطبق قرارداد مانوس و نزدیکتر گردد.

ج- با شناخت دقیق مفاهیم اجرای منطبق و غیر منطبق به انواع و اقسام اجرای غیر منطبق قرارداد می پردازیم.

این فصل از دو مبحث تشکیل یافته است که مبحث اول از سه گفتار و مبحث دوم در دو گفتار تقدیم می گردد.

مبحث اول- مفهوم و ماهیت اجرای تعهد

در این فصل در جهت دسترسی به مفهوم دقیق اجرای منطبق تعهدات قراردادی، بدواً به بررسی مفهوم اجرای تعهد و سپس مفهوم مطابقت در اجرا می پردازیم. با عنایت به تشتت آرا و نظرات حقوقدانان می توانیم ماهیت اجرای تعهد قراردادی را به دو نظریه تقسیم کنیم. عده ای بر عمل حقوقی بودن اجراء تعهد رای داده اند و گروهی نیز بر واقعه حقوقی بودن آن.

بیشتر حقوقدانان ما؛ زمانی که به قسمت «سقوط تعهدات» در قانون مدنی رسیده اند به بحث از اجرای تعهد قراردادی پرداخته اند.^۱ ولی در مقابل نیز هستند اساتیدی که براین باورند که از آنجایی که با اجراء و وفا به عهد، تعهدات قراردادی بر طرف گردیده است بررسی این عنوان در مبحث «سقوط تعهدات» شایسته نمی باشد.^۲ در بحث دوم به مبانی و مفاهیم مطابقت می پردازیم تا اجرای منطبق با اجرای غیر منطبق از یکدیگر بازشناخته و تمییز داده شود.

گفتار اول: تعریف اجرای تعهد

در فرهنگ معین «اجراء» را به راندن و روا کردن امری تعریف کرده اند ولی در قوانین ایران مورد شناسایی و تعریف قرار نگرفته است. در فرهنگ حقوقی black اجرا چنین تعریف شده است:^۳

انجام یکسری از رفتارها برای تکمیل موضوع تعهد و دسترسی به آثار آن.

---

۱ - امامی، حسن، دوره حقوقی مدنی، ج ۱ انتشارات اسلامیة، سال ۱۳۷۷، ص ۳۱۴ - صفایی، سید حسین، دوره مقدماتی حقوق مدنی، ج ۱، چاپ دوم، نشر میزان، ۱۳۸۲ ص ۱۵۰
۲ - کاتوزیان، ناصر. قواعد عمومی قراردادها، ج ۴، چ سوم، ناشر شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۰، ش ۶۴۸
3 Henry campbell Black, M.A , Black's law dictionary, Eight edition, 1999, u.s.a, p.1173

برخی از حقوقدانان اجراء را این گونه تعریف کرده اند:

«اجرا به مفهوم کاربرد قانون یا حکم دادگاه یا دستور و تصمیم مراجع اداری یا کاربرد سند رسمی و به کار بستن تعهدات بکار می رود. به عنوان مثال می گویند اجرائی حکم، اجرائی دستور و اجرائی تعهد»^۱.

این استاد فرزانه در خصوص تعریف اجراء تعهد قراردادی آورده است:

«اجرائی تعهد قراردادی این است که متعهد آنچه که به موجب عقد بر عهده وی قرار دارد بجای آورد، مثلاً اگر انتقال مالی را تعهد کرد مال را به طرف تسلیم کند و اگر تعهد بر فعل کرد آن را با تمام ویژگی هایش به جای آورد و اگر بر ترک فعلی تعهد کرد آن فعل مورد نظر را ترک کند»^۲.

با عنایت به تعریف فوق به این نتیجه می رسیم که مفهوم اجراء تعهد قراردادی از مفهوم اجراء تعهد متفاوت می باشد. زیرا منشا تعهد همیشه ناشی از قرارداد نبوده و می تواند بر آمده از ایقاع، واقعه حقوقی، جرم، شبه جرم یا قانون باشد.^۳

در تعریف «ایفاء تعهد» نیز آمده است: «ایفاء تعهد عبارت است از اجرائی تعهد، خواه منشا تعهد عقد باشد یا ایقاع و یا یک واقعه حقوقی یا جرم یا قانون»^۴.

و در نهایت اینکه برخی از حقوقدانان اجرائی تعهد را چنین تعریف نموده اند: اجرائی تعهد به معنای به جا آوردن التزامی است که مدیون بر عهده دارد. خواه این اقدام ارادی باشد و از سوی مدیون صورت گیرد یا به قهر انجام پذیرد.^۵ لازم به ذکر است که در حقوق ایران فرضیه اجرائی تعهد قراردادی تعریف نشده است و به نظر می رسد

۱- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، دایره المعارف حقوق مدنی و تجارت، ج اول، چاپ اول، انتشارات مشعل آزادی، سال ۲۳۵۷، ص ۷۴

۲- پیشین، ص ۷۴

۳- عابدیان، میر حسین، تقریرات حقوق مدنی ۳، دوره کارشناسی، سال ۱۳۸۴

۴- جعفری لنگرودی، پیشین، ص ۳۷۹

۵- کاتوزیان، ناصر، نظریه عمومی تعهدات، چاپ دوم، موسسه نشر میزان، ۱۳۸۲، ص ۳۴۲

حقوقدانان و فقهاء به دلیل وضوح عرفی و مفهوم اجرای تعهد قراردادی، خود را بی نیاز از تعریف آن دانسته اند.

در حقوق کشورهای کامن لا اجرای تعهد قراردادی را تحت عنوان performance مطرح کرده اند و عبارت از انجام تعهد ناشی از وعده قرارداد یا سایر تعهدات توسط متعهد است که هر گاه از اجرای تعهد خودداری نماید، آثار نقض قرارداد متوجه او خواهد بود.¹

گفتار دوم: ماهیت اجرای تعهد

از آنجا که در قوانین و نظامهای حقوقی موجود جهان، به خوبی «ماهیت اجرای تعهد» تبیین نشده است، نظرات متفاوتی در این زمینه وجود دارد. این اختلاف در نظرات، سئوالاتی را در ذهن ایجاد می کند که می توان به تعدادی از آن اشاره کرد:

آیا ماهیت اجرای تعهد در همه مصادیق آن واحد است؟

آیا اجراء تعهدات قراردادی يك واقعه حقوقی است یا يك عمل حقوقی؟

اگر ماهیت آن عمل حقوقی باشد، عقد است یا ایقاع؟

اگر عقد است چه نوع عقدي است؟

و بسیاری از سوالات دیگر که سعی می کنیم در این گفتار در حد بضاعت علمی نگارنده به آن بپردازیم.

بند اول- نظریه واقعه حقوقی بودن اجراء تعهد

1 Black's law dictionary, op.cit , p.1173

آنچه در اجرای تعهدات قراردادی مطرح است، بحث از لزوم اراده انشایی طرفین است نه وجود یا عدم رضایت آنها، زیرا آنچه عمل حقوقی را از واقعه حقوقی متمایز می‌سازد، رضایت یا کراهت نیست، بلکه وجود و عدم اراده انشایی و یا به تعبیر فقها «قصد معاملي» است.

در ماده ۲۷۳ قانون مدنی مقرر گردیده: اگر صاحب حق از قبول آن امتناع کند، متعهد به وسیله تصرف دادن آن به حاکم یا قائم مقام او بری می‌شود و از تاریخ این اقدام مسئول خساراتی که ممکن است به موضوع حق وارد آید نخواهد بود. از مفهوم این ماده بر می‌آید که اسقاط دین نه نیازی به اراده طلبکار داشته و نه طلبکار می‌تواند مانع آن گردد و همینکه مدیون به عهد خود وفا نماید، دین ساقط می‌گردد.

برخی حقوقدانان نیز در تمایل به واقعه حقوقی بودن اجراء تعهد و در "وفای به عهد مدیون" آورده اند: وصف اصلی قرارداد آزادی در انتخاب و تراضی و نفوذ انشاء است. اما در وفای به عهد مدیون از پیش ملتزم شده است که مالی را به دیگری واگذار کند یا کاری را انجام دهد، بنابراین نه در انتخاب گیرنده آزادی دارد و نه در گزینش میزان و اوصاف مال. به حکم قانون باید به این التزام عمل کند و اگر به رغبت مفاد عقد را انجام ندهد، به زور وادار می‌شود، پس چگونه می‌توان ادعا کرد که با اجرای عقد عمل حقوقی دیگری انجام می‌دهد، عملی که ناگزیر از انجام آن است و اراده هیچ نقشی در ایجاد یا سقوط التزام ندارد. سقوط تعهد نیز نتیجه پدیده مادی اجرای تعهد است و ارتباطی به قصد انشاء و اثر اراده ندارد^۱.

بنابراین حتی در مواردی که متعهد به اجرای قراردادی از دادگاه درخواست می‌کند و از باب الحاکم ولی الممتنع، حاکم به قهر تعهد را انجام می‌دهد می‌توان این ولایت

---

۱ - کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها، پیشین، ص ۷

قهری را که ناشی از اقتداری است که قانون به دادگاه و به تبع به مدیون تحمیل گردیده را شاهد بود.^۱

برخی از حقوقدانان فرانسوی و سوئیسی در انکار عمل حقوقی بودن اجراء قرارداد گفته اند که رضای مدیون و طلبکار نقشی در این زمینه ندارد، ولو این که در تطابق اجرا با عقد قرار دارد، گاهی توافق طرفین حاصل شود. اجرا به امر قانون است. برخی دیگر نیز قائل به تفصیل شده اند و معتقدند که اگر موضوع قراردادی تسلیم مال، انجام یا ترك فعل باشد، ماهیت اجرای قرارداد واقعه حقوقی است و نیازی به رضایت طرف اجرا ندارد، ولی هرگاه مورد تعهد، انتقال حق باشد انتقال حق نیاز به عنصر رضایت دارد. در این صورت ماهیت اجرا «عمل حقوقی» است.^۲

بند دوم: نظریه عمل حقوقی بودن اجرای تعهد

در تعریف عمل حقوقی آمده است، آنچه که در نتیجه اعلام اراده و به منظور ایجاد اثر حقوقی انجام می شود و قانون نیز بر آن اثر دلخواه را بار کند، اعمال حقوقی نامیده می شود.^۳ بعبارتی برای تحقق آن نیاز به اراده یک شخص یا بیشتر می باشد.

برخی از حقوقدانان اجرای تعهد قراردادی و ادای دین را عمل حقوقی دانسته اند. مرحوم دکتر امامی در باب تسلیم مورد تعهد چنین اعتقاد دارند که: «تسلیم مورد تعهد در صورتی که کلی فی الذمه باشد، از نظر تحلیل عقلی معامله جدیدی می باشد و مانند انتقال عین خارجی است زیرا کلی که مورد تعهد قرار گرفته دارای افراد عدیده در خارج می باشد که متعهد ملزم به تسلیم یکی از آنهاست... عمل مزبور که بصورت یک

۱ - کاتوزیان، نظریه عمومی تعهدات، ش ۲۳۰

۲ - علی احمدی، حسین، اجرای تعهد قراردادی، رساله دوره دکتری حقوق خصوصی دانشگاه تربیت مدرس تهران، ۱۳۷۴، فصل تعاریف، ص ۴۰-۵۰

۳ - کاتوزیان، ناصر، اعمال حقوقی، چاپ نهم، ناشر شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۳، ش ۸

عمل قضایي مي باشد به نظر مي رسد که در حقیقت معامله جدیدی است، زیرا تسلیم در این مورد تملیک فرد معینی به متعهدله می باشد که کلی آن مورد تعهد بوده است و تملیک ناچار بدون قصد انشاء ممکن نخواهد بود»^۱.

عده ای از حقوقدانان ماهیت اجرای تعهد قراردادی را از باب ایقاع توجیه کرده اند و اراده انشایی را لازمه تحقق آن می دانند.^۲

از جمع نظرات فوق الذکر، چون بدون قصد انشایی طرفین امکان اجراء قرارداد وجود دارد، پس قصد انشاء طرفهای قرارداد از عناصر سازنده ماهیت اجرای قرارداد نیست، لذا ماهیت اجرای قرارداد «واقعہ حقوقی» است. لزوم رضایت مجری در جایی که مورد تعهد کلی است، همچنین لزوم اراده انشایی مجری در انتقال حق یا مالکیت و لزوم اراده انشایی و قصد معاملي طرفین در اجرای قرارداد از طریق تبدیل تعهد، جای تردید ندارد. اما این امور جملگی خارج از طبیعت و ماهیت اجرای قرارداد است. در قرارداد، عقد معین و ایقاع رضایت یکی از طرفین یا هر دو طرف اجراء از باب مقدمه اجراست و نه جزء طبیعت و ماهیت حقوقی اجرای قرارداد، مگر آنکه به منظور توجیه نظرات سایرین و با مسامحه، رضا و اراده انشایی طرف یا طرفهای اجراء را داخل در ماهیت اجرای قرارداد بدانیم.

---

۱ - امامی، پیشین، ص ۳۱۴
۲ - جعفری لنگرودی، دایره المعارف ح مدنی و تجارت، ص ۹۶، مارتی و رنیو، حقوق مدنی جلد دوم ش ۵۵۳، نقل از کاتوزیان، قواعد عمومی قراردادها، ج ۴، ش ۶۸۸